

Dziki Śląsk

Śląsk

Prezentujemy informacje zaczerpnięte z bazy "[Dzikiej Polski](#)", dotyczące terenów Górnego Śląska. Zdajemy sobie sprawę z faktu, że są to informacje wyrywkowe i we fragmentach mogą być już nieaktualne. Publikujemy je z nadzieją, że czytelnicy Dzikiego Życia przyślą nowe informacje, które pozwolą zweryfikować ocenę zagrożeń przyrody na tym terenie. Oczekujemy, że czytelnicy włączą się do kampanii dla ratowania najcenniejszych w dużej i małej skali obszarów przyrodniczych na Śląsku, że zweryfikujemy błędy i wskażemy na nowe zagrożenia, skupiając ludzi gotowych bronić przyrody. Nie jest to opracowanie naukowe lecz popularne przedstawienie zagrożeń, by móc działać zanim będzie za późno. Zrezygnowaliśmy z hierarchii, by podkreślić, że nawet małe obszarowo tereny są godne obrony. Czekamy na listy i obiecujemy publikować je w kolejnych numerach Dzikiego Życia. W kolejnych numerach naszego miesięcznika będziemy starali się prezentować dziką przyrodę i jej zagrożenia na kolejnych obszarach kraju.

1. Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich: Park krajobrazowy o powierzchni 645 km² chroniący najważniejszy na południu Polski korytarz ekologiczny łączący doliny Odry i Wisły. Kompleksy leśne, łągi, połączenia wodne. Ostoja rzadkich gatunków flory i fauny (m.in. wydry, bobry). Kilka rezerwatów i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.

Zagrożenia: Górnictwo nalega na poprowadzenie autostrady A1 przez środek parku. Wersja przebiegu autostrady po wschodniej granicy parku także niszczy jego charakter. Firmy Texaco, Cee Bee Gas i Gaz Tech występują o koncesje na poszukiwania metanu na terenie parku (pierwsza z nich już taką koncesję otrzymała od... Ministerstwa Ochrony Środowiska). Każdy otwór musi mieć kilkusetmetrową strefę ochronną, doprowadzone drogi itp.

2. Okolice Jastrzębia Zdroju (dzielnica Ruptawa, stawy w Pawłowicach, las Kyndra):

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Ruptawa . Występują tam między innymi: bocian czarny (od 1989 r. co roku wyprowadza 2-4 młodych), myszołów, jastrząb, perkozek, trzcinniczek, trzmielojad, turkawka, świerszczak, gąsiorek i wiele innych, rzadkich gatunków.

Zagrożenia: Niszczenie oczek wodnych, stawów i roślinności szuwarowej, wycinanie zadrzewień.

Stawy w okolicach Pawłowic to stawy rybne, na których stwierdzono występowanie 170 gatunków lęgowych i przelotnych ptaków. Wśród nich m.in. perkozek, perkoz dwuczuby i rdzawoszyi, bąk, łabędź niemy, bocian biały, trzmielojad, błotniaki, krwawodziub, uszatka, paszkot, muchołówki, czaple, bocian czarny, zimorodek. Żyje tam zaskroniec i jaszczurka zwinka; rzekotka drzewna, traszka i kumaki: górski i nizinny, małe ssaki jak sarna, nietoperze, jeże, lisy, a wśród roślin kotewka orzech wodny i paproć salwinia pływająca.

Zagrożenia: Przez obszar przebiega międzynarodowa szosa ekspresowa z Cieszyna do Katowic i linia kolejowa. Silna antropopresja, brak ochronnych uregulowań prawnych.

Las Kyndra położony jest między dwoma osiedlami i silnie degradowany. Występuje tam wiele wyjątkowo cennych gatunków (kruszczyk szerokolistny, konwalia majowa, czermień błotna, kwitnący bluszcz pospolity, rzadka na niżu kokoryczka okółkowa). Obszar powinien zostać objęty ochroną i traktowany jako park ekologiczny dla edukacji.

Zagrożenia: Brak jakichkolwiek form ochrony, ogromna antropopresja.

3. Pilsko: Drugi co do wysokości szczyt Beskidu Żywieckiego (1557 m) porośnięty chronioną kosodrzewiną, ostoja głuszca, cietrzewia, niedźwiedzia, rysia, zachodzi wilk. Po stronie słowackiej

największy rezerwat naturalnego górnoreglowego lasu świerkowego. Po stronie polskiej małe rezerwat "Pilsko".

Zagrożenia: Ekspansja masowego narciarstwa zjazdowego, budowa kolejnych wyciągów, dużego schroniska-hotelu, plany budowy trasy zjazdowej FIS, wieży startowej, kolejki linowej, dewastacja krajobrazu, nieustanne działania metodą faktów dokonanych, prowadzone przez Gliwicką Agencję Turystyczną (w sierpniu/wrzeźniu '98 i w następnych latach zniwelowanie zbocza i przekopanie na szerokości do 80 m, pod pretekstem naprawy drogi, wycinanie kolejnych drzew i "modernizacja" trasy), osuwanie się zbocza (zjawisko soliflukcji na szczytowych trasach narciarskich), erozja, dalsze zmniejszenie retencji, ogromne zaśmiecenie, ustępowanie zwierząt i roślin. Pod koniec 1999 roku podjęto kroki w celu budowy kolejki linowej na Halę Cebulową pod Pilskiem, jeden z najcenniejszych przyrodniczo obszarów tej góry.

4. Zbiornik Goczałkowicki:

Według klasyfikacji OTOP - ostoja ptaków o znaczeniu europejskim. Ten sztuczny zbiornik wody pitnej dla Śląska, istniejący zaledwie 44 lata stał się ostoją awifauny i miejscem lęgów tysięcy par ptaków wodno-błotnych. Zaobserwowano na nim ponad 200 gatunków ptaków. Zbiornik jest także ostoją bobrów i prawdopodobnie żółwia błotnego.

Zagrożenia: Lokalne lobby gospodarcze, władze samorządowe i kręgi żeglarskie dążą do otwarcia akwenu dla masowej rekreacji. Postuluje się utworzenie kąpielisk, ośrodków wypoczynkowych, a przede wszystkim uprawianie sportów wodnych. Jeżeli nie powstanie park krajobrazowy doliny Górnej Wisły, obejmujący jezioro Goczałkowickie, jeżeli nie będzie ono chronione w ramach międzynarodowej Konwencji Ramsarskiej, jeżeli nie utworzy się tam rezerwatu, należy przypuszczać, że lobby zainteresowane masowym użytkowaniem jeziora wymusi na Górnos Śląskim Przedsiębiorstwie Wodociągów zmianę sposobu użytkowania zbiornika.

5. **Beskid Śląski, Żywiecki, Mały, Makowski i Wyspowy** (częściowo w woj. śląskim): Cała zachodnia część Beskidu Zachodniego stanowi korytarz ekologiczny. Jest to obszar z dużymi kompleksami roślinności naturalnej. Mozaika zbiorowisk pochodzenia wtórnego, ale także pierwotnego (przede wszystkim w rezerwatach) i wielka ilość gatunków flory i fauny. Najważniejsze rezerwaty lasu o cechach pierwotnych: Oszus, Śrubita, Stok Szyndzielni i w Babiogórskim Parku Narodowym obejmują pow. zaledwie nieco ponad 1100 ha i są odosobnionymi wysepkami w morzu plantacji świerka. Projektuje się zespół przyrodniczo-krajobrazowy "Skawica", Policzańsko-Jałowicki Park Krajobrazowy, Nadleśnictwo Sucha Beskidzka proponuje ochronę ostoi borsuka, głuszca i ustanowienie pomników przyrody, a gmina Zawoja blokowana jest w zapędach eksploatorskich przez Babiogórski Park Narodowy i Fabrykę Osłonek Białkowych na Białce, która do swych technologii potrzebuje czystej wody.

Zagrożenia: Podstawowym zagrożeniem jest rozczłonkowanie tego obszaru, urbanizacja, rabunkowa gospodarka leśna i inwestycje narciarskie. Gmina Lipnica Wielka planuje budowę transgranicznej kolei linowej na szczyt Babiej Góry, w samo serce parku narodowego. Planuje się także odbudowę ruin schroniska Beskidenverein pod Cylem. Oprócz opisanego oddzielnie Pilska całkowicie zniszczone inwestycjami narciarskimi są duże obszary Beskidu Śląskiego (planuje się połączenia poszczególnych szczytów kolejkami i trasami zjazdowymi), planuje się stację narciarską na Jałowcu w rejonie Stryszawy (w planach 1.200.000 turystów rocznie! kolej gondolowa i kolejki łączące kilka szczytów), na projektowanej trasie narciarskiej rośnie obecnie 300-letni świerk. Wielkie inwestycje narciarskie planowane są w Zawoi Policzne i na Policy, projektowana jest sieć dróg i parkingów, w tym szosa do przejścia granicznego w Zwardoniu. W Beskidzie Makowskim, paśmie Polic, Babiej Góry, Jałowca i Koskowej Góry głównymi zagrożeniami są: wspomniana już kolejna na Babią Górę, planowana budowa stacji narciarskiej na Jałowcu we wsi Stryszawa Roztoki; planowana kolej gondolowa na górę Jałowiec i połączenie siecią wyciągów i nartostrad gór Jałowiec, Buciorysz i Czerniawa Sucha; projektowany wyciąg na Leskowiec (wyciąg krzeselkowy ma się kończyć na Groniu Jana Pawła II /Jaworzynie/, a inwestycji ma towarzyszyć budowa 13 km tras narciarskich) w

Beskidzie Małym; zagrożenia planami wyciągów w Zawoi Wełczy i Zawoi Policzne; stałe zagrożenie ideą stacji narciarskiej na północnym stoku Policy i pojawienie się dużej drogi "spychaczowej" pod rezerwatem im. prof. Klemensiewicza na Policy w wysokogórskim borze świerkowym (prawdopodobne są cięcia buka pod rezerwatem); projekt rozbudowy schroniska na Markowych Szczawinach (co spowodowałoby dalszy wzrost antropopresji na Babiogórski Park Narodowy) i projekt pieszego przejścia granicznego na Przełęczy Jałowieckiej; erozja ziemna nad potokami na Suchej Górze w paśmie Polic, spowodowana zrębem zupełnym; na wschodnim zboczu pasma Polic mają miejsce drastyczne cięcia drzewostanów, a także nieuporządkowana gospodarka odpadami z bardzo licznych tokarni, traczków itp.; wyciąg narciarski na Zasepnicy (Sucha Beskidzka); projektowana droga asfaltowa z Zawoi Wełczy do Koszarawy Bystrej, przez przełęcz Klekociny (to bardzo cenny obszar w Paśmie Jałowieckim, u podnóża Hali Kamińskiego, a wybudowanie drogi utworzy olbrzymi skrót ze Śląska do Zakopanego). W gminie Zawoja przeprowadzono ankietę, która wykazała, że społeczność lokalna zainteresowana jest modelem rozwoju turystyki, wypoczynku i rekreacji najsilniej ingerującym w przyrodę. Mieszkańcy chcą przeznaczyć więcej terenów pod urządzenia turystyczne takie jak wyciągi narciarskie, krzeselkowe, urządzenia i obiekty rekreacyjne. Większość ankietowanych i ich rodzin swoje nadzieje egzystencjalne łączy z inwestycjami w przyrodzie. W Beskidzie Wyspowym obserwuje się ogromne zanieczyszczenie rzeki Mszanka przez okoliczne szamba i rzeźnię oraz zniszczenia zboczy spowodowane drastyczną zrywką drewna i postępującą erozją (powodzie). We wrześniu 1999 ożył w gminie Słopnica pomysł budowy kolei gondolowej i stacji narciarskiej na Mogielnicy. Realizacja taka miałaby bardzo negatywny wpływ na przyrodę całego regionu ze względu na charakter i usytuowanie Mogielnicy.

6. Dolina Wapienicy w Bielsku-Białej. 1 500 ha w przewadze naturalnego lasu bukowego. Jedna z najcenniejszych dolin w całym Beskidzie Śląskim. Ostoja wielu rzadkich gatunków flory i fauny. Od lat czekają na realizację projekty rezerwatów. Największy obejmuje całą dolinę.

Zagrożenia: Wzrasta antropopresja, brak uregulowania ruchu rowerowego i turystycznego stanowi coraz większe zagrożenie. Teren wykorzystywany nielegalnie przez motocyklistów crossowych. Dość intensywna gospodarka leśna, której towarzyszą, jak w całym Beskidach, budowy szerokich dróg stokowych. Dzięki współpracy z Nadleśnictwem Bielsko procesy te nie są obecnie największym zagrożeniem, jednak brak powołania rezerwatów świadczy o inercji służb odpowiedzialnych za ochronę przyrody. Poważnym zagrożeniem są plany budowy dwóch zbiorników wodnych, które spowodowałyby całkowitą zmianę warunków panujących w dolinie i ogromną dewastację przyrody.

7. Rezerwat Las Murckowski w Katowicach . Fragment pięknego lasu bukowego z dębem, sosną i świerkiem, na stokach Wzgórza Wandy i projektowany rezerwat Płone Bagno. Obszary ujęte w projekcie Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (stawy Janina - Barbara, staw Górniki, górny bieg potoku Ślepiotka, kompleks stawów Szopienice - Borki, obszar źródłowy potoku Kokociniec, dolina Kłodnicy w Starym Panewniku, remiza leśna Gniotek) Obszary te mają szczególną wartość ze względu na położenie w centrum Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Zachowało się na nich wiele reliktywów po pierwotnej puszczy i naturalnego krajobrazu.

Zagrożenia: Obszar ten jest pod silną presją kulturowych czynników wielkiego miasta i przemysłu. Zwlekanie z utworzeniem rezerwatu boru bagiennego z torfowiskiem wysokim i innych, wymienionych miejsc może doprowadzić do nieodwracalnych zniszczeń.

8. Rezerwat Szeroka pod Kocierzą i okolice . Obszar lasu bukowego regla dolnego w Beskidzie Małym, niedaleko Międzybrodzia Żywieckiego, gdzie zachowało się jeszcze kilka pomnikowych drzew (jodły, buki). Wiele cennych okazów znajduje się poza rezerwatem.

Zagrożenia: Rezerwat słabo oznaczony, gospodarka leśna intensywna, wycina się pomnikowe drzewa, silna penetracja człowieka.

9. Lasy pszczyńskie. Ten duży kompleks leśny pomimo uszkodzeń i przecięcia licznymi drogami i linią kolejową oraz sąsiedztwa dużych ośrodków przemysłowych posiada wiele walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Występują tam gatunki chronione i zagrożone, m.in. wawrzynek wilczyko, konwalia majowa, żyją wszystkie popularne ssaki, także bóbr i wydra. Prowadzona jest tam nawet hodowla żubra, a co jakiś czas na obszarze pojawiają się wilki, które m.in. przetrzebiły sztucznie wprowadzone przez myśliwych, obce dla tego regionu jelenie sika. **Zagrożenia:** Obszar w ogóle nie jest chroniony. Od lat istnieje projekt powołania tam parku krajobrazowego. Niestety, władze nie wykazują żadnego zainteresowania tym tematem i pomimo słownych obietnic ze strony wojewody upływają lata, a obszar nadal nie jest chroniony.

10. Jar "Sarni Stok" w Bielsku-Białej . Uroczy jar o naturalnym charakterze, porośnięty skupiskami starych drzew (dęby, buki, jawory, graby, jesiony). Wiele z nich osiągnęło pomnikowe wymiary, np. Dąb szypułkowy o obwodzie 330 cm, lipa i jawor o obwodach ponad 280 cm. Rośnie tu częściowo chroniona kalina koralowa, bluszcz pospolity, kopytnik, marzanka wonna, pierwiosnka i czosnek niedźwiedzi. Pomimo sąsiedztwa dróg ekspresowych spotkać tu można płazy i gady, myszołowa, dzięcioły, krętogłowa, bażanta i kuropatwę, a największym ssakiem jest sarna. Przyrodnicy zalecili w przyjętej waloryzacji przyrodniczej miasta utworzenie tam rezerwatu przyrody.

Zagrożenia: W lutym 2000 roku zmieniono plan zagospodarowania przestrzennego miasta wprowadzając zapis, mówiący że znaczna część tego cennego przyrodniczo terenu przeznaczona zostaje pod budownictwo handlowe (hipermarkety) i bazę hotelową. Zieleń naturalna została nazwana zielenią parkową, którą można dowolnie kształtować. Nowy inwestor rozpoczął prace od ogrodzenia terenu i wycięcia większości drzew w jarze na ogrodzonym terenie. Dalsze inwestycje, brak jakiegokolwiek ochrony i wycinanie drzew doprowadzą do zagłady tego wyjątkowo cennego obszaru, który wymaga opieki konserwatorskiej.

11. Wzgórze Bark i Hałcnowska Góra . Proponowany przez przyrodników zespół przyrodniczo-krajobrazowy na terenie administracyjnym Bielska-Białej. Są to malownicze fragmenty Pogórza Śląskiego porośnięte różnorodną roślinnością. Stwierdzono tam 18 roślin naczyniowych podlegających ochronie i liczne drzewa pomnikowe (m.in. buki o obwodach 356, 326, 315 cm). Licznie występuje fauna owadów, płazy i gady. Spotkać tam można bociana białego, pustułę, myszołowa.

Zagrożenia: Mimo postulatów zawartych w waloryzacji przyrodniczej miasta nie utworzono tam żadnego z proponowanych rezerwatów, nie powstał też zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Postępuje dewastacja obszaru: wycinanie drzew, wysypywanie odpadków, gruzu.

*Ogólnym problemem ochrony przyrody w województwie śląskim jest niska świadomość ekologiczna, brak silnych grup nacisku działających na rzecz ochrony przyrody i brak waloryzacji przyrodniczej w większości planów przestrzennych. Bielsko-Biała, które ma taką waloryzację, nie korzysta z niej, a proponowane do ochrony obszary ulegają szybkiej dewastacji. Najnowszym problemem jest ogromna presja ze strony bogatych inwestorów hipermarketów, stacji benzynowych itp. na wykupywanie i zabudowywanie obszarów jeszcze niezabudowanych, a takimi pozostały najcenniejsze przyrodniczo miejsca: wąwozy, tereny leśne, cieki wodne, obszary podmokłe, naturalne korytarze ekologiczne i tereny o niskiej intensywności zabudowy. **Przyroda województwa śląskiego czeka na swoich obrońców. Liczymy, że po przedstawieniu tych wrywkowych problemów skontaktują się z nami osoby, które będą chciały stać się strażnikami miejsc cennych przyrodniczo. Razem możemy naprawdę wiele!***

AJK